

**ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของเกษตรกร
ที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกจังหวัดสมุทรปราการ**
**Factors Affecting Rice Farmer Returns
of The Paddy Mortgage Scheme, Samutprakan Province.**

วัลภา จารุมัศย์¹ ทิพวรรณ ลิ้มงูร¹ และปัญญา หมั่นเก็บ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ข้อมูลด้านการผลิตข้าว และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของเกษตรกรในจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในจังหวัดสมุทรปราการ และเข้าร่วมโครงการโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ปี 2554/55 รอบที่ 2 จำนวน 1,174 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุแบบมีขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.46 ปี จบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 23.13 ปี เป็นลูกค้าประจำโรงสีเฉลี่ย 2.36 ปี พันธุ์ข้าวที่ปลูกมากที่สุด คือ กข 47 พิษณุโลก 2 และสุพรรณบุรี 90 ตามลำดับ ความชื้นเฉลี่ย 25.80 % สิ่งเจือปนเฉลี่ย 2.04 % อายุเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 110.61 วัน พื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 21.74 ไร่ ผลตอบแทนที่ได้รับเฉลี่ย 3,662.80 บาท/ไร่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) มี 4 ตัวแปรได้แก่ 1) ขนาดพื้นที่ปลูกข้าว 2) สถานที่ปลูกข้าว 3) จำนวนปีที่ เป็นลูกค้าประจำโรงสี และ 4) พันธุ์ข้าว

คำสำคัญ: โครงการรับจำนำข้าวเปลือก ผลตอบแทนการปลูกข้าว

Abstract

The purposes of this research were to study personal characteristics, rice production and factors affecting rice farmer returns of the paddy mortgage scheme, Samutprakan province. Data were collected from sampling 300 farmers by questionnaires. The population was 1,174 Samutprakan rice farmers who participated the paddy mortgage scheme year 2554/55 2nd round. The statistical method for data analysis were frequency, percentage, mean and stepwise multiple regression analysis. The results showed that most farmers were male, the average age of 49.46 years old, graduated from elementary level (Pratom 4). The experience in farming was average 23.13 years. Time duration of being rice mill's customers were average 2.36 years. The most popular rice varieties were Gorkor47, Pitsanulok2 and Supanburi90. The average of humidity and contamination were 25.80% and 2.04%, the average time of harvesting was 110.61 days, the average farm area covered 21.74 rais, the average of returns was 3,662.80 baht/rai/crop. The result revealed that there were 4 variable factors affecting rice farmer returns of the paddy mortgage scheme. 1) Farm area 2) place of farming 3) time duration of being rice mill's customers and 4) rice variety were statistical significance ($p < 0.01$).

Keywords: paddy mortgage scheme, rice farmer returns

¹คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

คำนำ

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีความต้องการสูงในตลาดโลกเป็นสินค้าที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร ผลผลิตข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูงสุดของไทย (FAO, 2010) และเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย มูลค่าการส่งออก ปี 2554 กว่า 1.9 แสนล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) ปัจจุบันเกษตรกรไทยมีประมาณ 3.7 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 20 ของประชาชนทั้งประเทศ (สมพร, 2552) ส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ฐานะยากจน ไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ ถูกเอาเปรียบทางด้านการตลาดจากพ่อค้าคนกลางหรือกลุ่มนายทุน ปัญหาหลักที่มักพบอยู่เสมอคือ ราคาข้าวตกต่ำและผันผวน ซึ่งเกิดจากผลผลิตข้าวในช่วงต้นฤดูมีปริมาณมากออกสู่ตลาดในเวลาเดียวกัน เนื่องจากข้าวเป็นสินค้าที่มีฤดูกาลในการผลิตและมีอายุเก็บเกี่ยวทำให้ราคาข้าวตกต่ำ การขายข้าวของเกษตรกรมีอำนาจต่อรองต่ำและกำหนดราคาอยู่ในมือของพ่อค้าหรือโรงสี ในขณะที่ราคาปัจจัยการผลิตต้นทุนในการทำนากลับปรับตัวสูงขึ้น จนสร้างความเดือดร้อนให้แก่เกษตรกร ระดับราคาข้าวเปลือกที่ลดลงอย่างต่อเนื่องได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายสร้างสมดุลข้าวให้กับผู้บริโภค มาสู่แนวทางการให้การอุดหนุนต่อผู้ผลิต ทั้งนี้เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรหรือชาวนา รัฐบาลมีมาตรการแทรกแซงกลไกราคาในตลาดข้าวเปลือก ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดึงดูดและกระตุ้นให้ชาวนาทำการผลิตข้าวที่มีคุณภาพในปริมาณมากขึ้น อาทิ การพยุงราคาข้าว การประกันราคาข้าว และโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่งมีการดำเนินการสืบเนื่องมากกว่า 20 ปี เพื่อเป็นการชะลอผลผลิตของเกษตรกรมิให้ออกสู่ตลาดมากเกินไป เกษตรกรขายผลผลิตข้าวได้ในราคาที่เป็นธรรม ช่วยเหลือให้เกษตรกรมีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวตามความจำเป็น และหาตลาดรองรับผลผลิตของเกษตรกรที่เพิ่มมากขึ้น ทางรัฐบาลมีความเชื่อว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาราคาข้าวตกต่ำให้สูงขึ้น กระตุ้นให้เกษตรกรสนใจปลูกข้าวมากขึ้น เพราะในระยะหลังเกษตรกรที่ประสบปัญหาขายข้าวได้ในราคาต่ำ ขาดทุนติดต่อกันหลายปี เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น อาทิ รับจ้างในเมือง (ตรุณี, 2543)

จากการที่ข้าวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยทั้งในด้านการบริโภคภายในประเทศ ด้านการส่งออก เป็นแหล่งนำรายได้หลักเข้าสู่ประเทศ และเป็นสินค้ากึ่งการเมือง ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการรักษาเสถียรภาพและยกระดับราคาข้าวไม่ให้ผันผวน มาตรการในการช่วยเหลือเกษตรกรที่ถูกลำไ้มากอย่างต่อเนื่องคือการรับจำนำข้าวเปลือก (นิดา, 2551) โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมปริมาณข้าวเปลือกส่วนเกินในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวมิให้ออกสู่ตลาดมากเกินไปจนจะส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกในตลาดอยู่ในเกณฑ์ดีเป็นที่น่าพอใจทำให้เกษตรกรขายข้าวเปลือกคุ้มกับการลงทุนไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เพิ่มทางเลือกให้เกษตรกรได้มีช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้นและสร้างอำนาจการต่อรองในการขายข้าวเปลือก (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555)

จังหวัดสมุทรปราการเป็นแหล่งปลูกข้าวในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกข้าว 3.4 หมื่นไร่ ผลผลิตข้าวเปลือก 2.4 หมื่นตันต่อฤดูกาล (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) พื้นที่การเกษตรอยู่ในเขตชลประทาน และแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวนมาก เป็นปัจจัยได้เปรียบที่ทำให้เกษตรกรทำนาได้ตลอดทั้งปี ชาวนาส่วนใหญ่ทำนา 2 ครั้งต่อปี จนถึง 5 ครั้งต่อ 2 ปี โดยวิธีการหว่านน้ำตม เนื่องจากใช้แรงงานน้อย การเตรียมดิน การดูแลรักษาจนถึงการเก็บเกี่ยวใช้เครื่องจักรกลเข้าปฏิบัติงานเกือบทุกขั้นตอน แต่มีข้อเสียคือ ปัญหาเรื่องวัชพืชข้าวตืด การเข้าไปปฏิบัติงานดูแลรักษาในแปลงนาข้าวทำได้ยากกว่านาดำเพราะไม่มีช่องว่างระหว่างแถวที่ปลูกข้าว นอกจากนั้นยังสิ้นเปลืองเมล็ดพันธุ์อีกด้วย (บุญหงษ์, 2547) พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกในปัจจุบัน ได้แก่ สุพรรณบุรี 90 พิษณุโลก 2 กข 47 กข 41 ปทุมธานี 1 และพันธุ์ข้าวไม่ไวแสงอื่น ๆ จังหวัดสมุทรปราการมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2554/55 รอบที่ 2 จำนวน 1,174 ราย ในอำเภอบางบ่อ และบางเสาธง โดยมีขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการ เริ่มจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ผ่านการประชาคม และรับใบรับรองเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจากสำนักงานเกษตรอำเภอ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจึงนำผลผลิตข้าวเปลือกไปฝากกับหน่วยรับจำนำหรือโรงสีข้าวที่เข้าร่วม

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่ตั้งอยู่ในตำบลเป็ริง อำเภอบางป่อ จำนวน 2 โรง คือ โรงสีวิจิตรวิญญา และ โรงสีรัตนวงษา ซึ่งนำหนัก ผ่านกระบวนการวัด % ความชื้น และ % สิ่งเจือปนเพื่อประเมินราคาข้าว รับประทานจากองค์การคลังสินค้า (อคส.) ไปจำหน่ายไปประทวน ทำสัญญาและรับเงินผ่านบัญชี ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาที่เกษตรกรเป็นลูกค้า

ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนจากโครงการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยด้านการผลิต ที่ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างของผลตอบแทนจากโครงการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกรแต่ละราย เพื่อเป็นแนวทางที่จะเพิ่มรายได้ของเกษตรกร และสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปเสนอแนะให้กับเกษตรกรผู้ต้องการร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในโอกาสต่อไป เพื่อให้โครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกษตรกรได้รับประโยชน์สูงสุด และผู้เกี่ยวข้องกับโครงการนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ขั้นตอนการดำเนินงานรัดกุม และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำไปทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยเสนอแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาของคำถามแต่ละหัวข้อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับเกษตรกรจังหวัดราชบุรี จำนวน 30 ราย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แล้วนำมาตรวจสอบ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach (Cronbach L. J. 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.72 นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ 2 อำเภอ ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 จากนั้นนำมาคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละอำเภอ สุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากรายชื่อเกษตรกรที่มาร่วมประชาคมเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทุกตำบล เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 339 ราย จากประชากร 1,174 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับกรวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความถดถอยเชิงพหุแบบมีขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน - กันยายน 2556

ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และข้อมูลด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ร้อยละ 83.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.46 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด ร้อยละ 51.3 มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 23.13 ปี เป็นลูกค้าประจำโรงสีเฉลี่ย 2.36 ปี พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกมากในฤดูกาลดังกล่าว คือ กข47 พิษณุโลก2 และ กข41 ตามลำดับ ผลผลิตข้าวมีความชื้นเฉลี่ย 25.80% สิ่งเจือปนเฉลี่ย 2.04% อายุเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 110.61 วัน เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 21.74 ไร่ ค่าใช้จ่ายในการขนส่งข้าวเปลือกเฉลี่ย 205.24 บาท/ไร่ (Table 1) ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 6,852.50 บาท/ไร่ จำนวนเงินที่เกษตรกรได้รับผ่านบัญชี ธ.ก.ส. หลังนำผลผลิตไปเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเฉลี่ย 10,128.32 บาท/ไร่ และได้รับผลตอบแทนจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเฉลี่ย 3,662.80 บาท/ไร่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Table 1 Personal characteristics and rice production.

variable factors	Mean	S.D.	Minimum	Maximum
Age	49.46	9.75	22.00	85.00
Farming experience	23.13	10.64	1.00	60.00
Time duration of being rice mill's customers	2.36	1.40	1.00	20.00
% Humidity	25.80	4.18	15.00	36.00
% Contamination	2.04	0.34	2.00	6.00
Farm area	21.74	10.56	5.00	69.00
Time of harvesting	110.61	7.14	92.00	134.00
Transport	445.99	2244.30	1000.00	16000.00

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

จากการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุแบบมีขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระจำนวน 12 ตัวแปร คือ เพศ อายุ ประสบการณ์ทำนาของเกษตรกร จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา จำนวนปีที่ปลูกข้าวประจำโรงสี % ความชื้น % สิ่งเจือปนอายุเก็บเกี่ยว พันธุ์ข้าว ขนาดพื้นที่ปลูกข้าว สถานที่ปลูก ค่าใช้จ่ายในการขนส่งข้าวเปลือกกับตัวแปรตาม คือ ผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือก (คิดจากเงินที่เกษตรกรได้รับผ่านบัญชี ธ.ก.ส. ลดด้วยต้นทุนการผลิตเฉลี่ย) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดพื้นที่ปลูกข้าว สถานที่ปลูกข้าว ในตำบลบางเสาธง และตำบลบางพลีน้อย จำนวนปีที่ปลูกข้าวประจำโรงสี และพันธุ์ข้าว พันธุ์ปทุมธานี 1 โดยขนาดพื้นที่ปลูกข้าว สถานที่ปลูกข้าว ในตำบลบางเสาธง จำนวนปีที่ปลูกข้าวประจำโรงสี และพันธุ์ข้าว พันธุ์ปทุมธานี 1 มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p \leq 0.01$) และ สถานที่ปลูกข้าว ในตำบลบางพลีน้อย มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p \leq 0.05$) ซึ่งสามารถพยากรณ์ผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือก (R^2) ได้ร้อยละ 51.4 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ 4 ตัวแปร มีค่าเป็นบวก กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรทำการเพาะปลูกในพื้นที่ปลูกข้าวขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น มีพื้นที่ปลูกข้าวอยู่ในตำบลบางเสาธง เป็นลูกค้าประจำกับโรงสีที่เป็นจุดรับจำนำข้าวเป็นระยะเวลานาน และใช้พันธุ์ข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสูงขึ้น และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 1 ตัวแปร มีค่าเป็นลบ ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวในตำบลบางพลีน้อยมีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกลดลง (Table 2)

Table 2 Factors affecting rice farmer returns of the paddy mortgage scheme.

variable factors	B	Std. error	Beta	T	Sig.
(Constant)	-5926.18	5975.68		-.99	0.32
Farm area	3393.52	206.57	0.65	16.43	0.00**
Place of farming: Bangsaothong	16975.75	7110.18	0.12	2.39	0.02*
Place of farming: Bangplinoi	-26469.26	7453.84	-0.14	-3.55	0.00**
Time duration of being rice mill's customers	4026.30	1529.17	0.10	2.63	0.01**
Rice variety : Patumthanee1	27000.44	10625.34	0.12	2.54	0.01**

Note: ** $p \leq 0.01$, * $p \leq 0.05$

Multiple R	=	0.72	F	=	70.42
Multiple R ²	=	0.51	Sig.F	=	0.00
SEest	=	3.89	Durbin Watson	=	1.59

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปและวิจารณ์ผล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดพื้นที่ปลูกข้าว สถานะที่ปลูกข้าว ในตำบลบางเสาธง และตำบลบางพลีน้อยจำนวนปีที่ปลูกข้าวประจำโรงสี และพันธุ์ข้าว พันธุ์ปทุมธานี 1

ปัจจัย พื้นที่ปลูกข้าว มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสูงขึ้น เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกข้าวมากผลผลิตข้าวเข้าร่วมโครงการฯ มากจะได้รับผลตอบแทนสูงกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกข้าวเล็กน้อย เนื่องจากหลักเกณฑ์ของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก เกษตรกรสามารถจำนำข้าวได้ทุกเมล็ด ไม่จำกัดปริมาณข้าวเปลือกที่รับจำนำ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2555) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูศรี (2539) พบว่าปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรผลิตได้เท่านั้นที่มีผลต่อปริมาณการจำนำจะเห็นได้ว่าเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่นาปลูกข้าวขนาดเล็ก จะได้รับประโยชน์จากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่ำกว่าเกษตรกรรายใหญ่ที่มีพื้นที่นาปลูกข้าวขนาดใหญ่

ปัจจัย สถานะที่ปลูกข้าว จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่ปลูกข้าวในตำบลบางพลีน้อยได้รับผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกน้อยกว่าตำบลอื่นๆ เนื่องจากพื้นที่อยู่ค่อนข้างไกลโรงสีซึ่งเป็นจุดรับจำนำส่วนใหญ่มีการขนส่งผลผลิตข้าวทางเรือ ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงกว่ารถบรรทุกประมาณ 100 บาท/ตัน และใช้เวลาในการขนส่งมากกว่า

ปัจจัย จำนวนปีที่ปลูกข้าวประจำโรงสี มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสูงขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นลูกค้าประจำโรงสีมีการติดต่อดำเนินการผลผลิตข้าวอย่างต่อเนื่อง จะได้รับการดูแลในเรื่องการชั่งน้ำหนัก สุ่มวัดความชื้นและสิ่งเจือปน ค่อนข้างดี และโรงสีจะสำรองพื้นที่ไว้รับผลผลิตข้าวของลูกค้าประจำก่อนในกรณีที่มีพื้นที่จำกัด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉัตรชัย (2548) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการรับฝากและจำนำเมื่อเกษตรกรนำข้าวเปลือกไปส่งมอบที่หน่วยรับฝากมักจะประสบปัญหาในเรื่องของการชั่งน้ำหนัก ข้าวการตรวจสอบชนิดและคุณภาพของข้าวที่ไม่เป็นธรรมและขาดความเป็นมาตรฐานโรงสีของเอกชนมักจะให้ราคาข้าวเปลือกที่สูงกว่าของสหกรณ์แต่มีมาตรฐานการชั่งน้ำหนัก การหักค่าความชื้นชนิดและคุณภาพของข้าวที่ไม่เป็นธรรมกับเกษตรกร

ปัจจัย พันธุ์ข้าว พันธุ์ปทุมธานี 1 มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสูงขึ้น เนื่องจากหลักเกณฑ์โครงการรับจำนำกำหนดราคาต่างกันตามชนิดพันธุ์ข้าว ราคาจำนำของข้าวปทุมธานี 1 (ชนิดสีได้ต้นข้าว 42 กรัม) ราคาตันละ 16,000 บาท สูงกว่าผลผลิตข้าวไม่ไวแสงชนิดอื่น ๆ ของเกษตรกร ในจังหวัดสมุทรปราการ คือ ข้าวเปลือกเจ้า 5% ที่ความชื้น 15% มีราคาจำนำตันละ 14,800 บาท (ฝ่ายเลขานุการ กชช. 2555) เช่นเดียวกันกับ ปัจจัย สถานะที่ปลูกข้าว ในตำบลบางเสาธงมีอิทธิพลต่อผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสูงขึ้น เนื่องจากมีเกษตรกรในตำบลบางเสาธงตำบลเดียวที่มีการปลูกข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1

ข้อเสนอแนะ

เกษตรกรควรนำผลผลิตเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกกับโรงสีจุดรับจำนำที่มีการติดต่อดำเนินการกันเป็นระยะเวลานาน เป็นลูกค้าประจำ เพื่อเพิ่มความสามารถในการต่อรอง การตรวจสอบทุกท่วงกับเจ้าของ/เจ้าหน้าที่โรงสีในกระบวนการชั่งน้ำหนัก การสุ่มวัดความชื้นและสิ่งเจือปน นอกจากนี้ ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ควรกำกับดูแลขั้นตอนการปฏิบัติในกระบวนการดังกล่าว ให้มีความถูกต้องเป็นธรรม

ส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดสมุทรปราการ ปลูกข้าว พันธุ์ปทุมธานี 1 เพิ่มขึ้น โดยการอบรมให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จัดทำแปลงพยายกรณ์เตือนภัยศัตรูพืช เพื่อควบคุมเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ซึ่งข้าวพันธุ์นี้มีความต้านทานต่ำ

ควรรณรงค์ให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือกน้อย เช่น ตำบลบางพลีน้อย คำนึงถึงความสำคัญของการลดต้นทุนการผลิตข้าวอย่างจริงจัง โดยใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ การดูแลรักษาแปลงปลูกข้าวอย่างใกล้ชิด และสนับสนุนงานวิจัยเทคโนโลยีการผลิตข้าว พัฒนาพันธุ์ข้าว เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตข้าวต่อไร่ ให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเน้นปฏิบัติงานเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือก หรือจากการขายผลผลิตข้าวจะสูงขึ้นไม่ใช่เกิดจากราคาข้าวสูงเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถเกิดได้จากการลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ รัฐบาลควรคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับวงการเกษตรกรรมการปลูกข้าวโดยรวมทั้งประเทศ ให้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ไปกับโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเพราะที่ผ่านมารัฐบาลมีภาวะขาดทุนจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือก และเกิดปัญหาในการจ่ายเงินล่าช้าแก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกิดกระแสต่อต้านโครงการรับจำนำข้าวเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากรัฐกำหนดราคาซื้อสูงกว่าราคาตลาด ทำให้เกิดผลกระทบกับกลไกตลาดเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของโครงการให้เกษตรกรนำผลผลิตมาขายขาดมากกว่าจำนำ ฉะนั้นรัฐบาลควรกำหนดราคาซื้อจำนำให้เหมาะสมกับราคาตลาดตามหลักการรับจำนำและวางแผนจำหน่ายผลผลิตข้าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อหมุนเวียนเงินมาใช้จ่ายในโครงการให้ทันจ่ายเงินให้กับเกษตรกร

ปรับรูปแบบโครงการอุดหนุนเกษตรกรที่เหมาะสมเกิดประโยชน์กับเกษตรกรรายย่อย ที่ได้รับผลตอบแทนจากการขายผลผลิตน้อย และมักจะมีฐานะยากจนกว่าเกษตรกรรายใหญ่ ให้มีโอกาสได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐมากขึ้น เพื่อความยั่งยืน และการกินดีอยู่ดีของเกษตรกร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสมุทรปราการ ที่สละเวลาให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงเกษตรกรอำเภอและเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอบางบ่อ สำนักงานเกษตรอำเภอบางเสาธง ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล ทำให้การศึกษาวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2555. “โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปี 2554/55”. [Online]. เข้าถึงได้จาก : <http://mueang.chiangrai.doae.go.th/file/new%201-2555.pdf>. [20/02/56].
- ชูศรี บัวรัชนี. 2539. “การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีปีการผลิต 2536/37”. วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรชัย ปะมะโต. 2548. “แนวทางการปรับปรุงกระบวนการรับจำนำข้าวเปลือกผ่านสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลางของประเทศไทย”. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดรณี ชันโท. 2543. “การประเมินผลโครงการรับจำนำข้าวเปลือก จังหวัดเชียงใหม่”. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2555. “โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55”. [Online]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.baac.or.th/content-report.php>. [10/03/56].
- นิตา ทองนิตย์. 2551. “การวิเคราะห์ผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2548/49”. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญหงษ์ จงคิด. 2547. ข้าวและเทคโนโลยีการผลิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฝ่ายเลขานุการกรชช. กรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์. 2555. “หลักเกณฑ์การดำเนินการโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี 2555”. [Online]. เข้าถึงได้จาก : http://pcoc.moc.go.th/wapp/PCOC/70/upload/File_IPD_FILE70181280.pdf. [05/04/56].
- สมพร อิศวิลานนท์. 2552. พลวัตเศรษฐกิจการผลิตข้าวไทย. นนทบุรี. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2555. “ข้าว เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตต่อไร่”. [Online]. เข้าถึงได้จาก : http://www.oae.go.th/main.php?filename=agri_production. [23/04/56].
- Cronbach, L. J. 1951. “Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests.” Psychometrika.16(3) :297-334.
- FAO. 2010. “Food and Agricultural commodities production”. [Online]. Available : <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx> [10/02/56].
- Yamane, T. 1973. Statistics : An Introductory Analysis. New York: Harper & Row.